

Täysistunto

Tiistai 21.2.2023 klo 14.00—22.45

16. Valtiontalouden tarkastusviraston erilliskertomus eduskunnalle: Finanssipolitiikan valvonnan ja tarkastuksen vaalikausiraportti 2019–2022

Kertomus K 25/2022 vp

Valiokunnan mietintö TrVM 12/2022 vp

Ainoa käsittely

Puhemies Matti Vanhanen: Ainoaan käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 16. asia. Käsittelyn pohjana on tarkastusvaliokunnan mietintö TrVM 12/2022 vp. Nyt päätetään kannanotosta kertomuksen johdosta. — Keskustelu, tarkastusvaliokunnan puheenjohtaja, edustaja Alanko-Kahiluoto.

Keskustelu

22.35 **Outi Alanko-Kahiluoto vihr** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Valtiontalouden tarkastusvirasto valvoo ja arvioi hallituksen finanssipolitiikkaa Euroopan unionin finanssipoliittisessa sopimuksessa ja lainsäädännössä tarkoitettuna kansallisena riippumattomana finanssipolitiikan valvontaelimenä. Valiokunta on käsitellyt laajasti hallituksen finanssipolitiikan toteutusta ja asetettujen tavoitteiden saavuttamista kuluvalle vaalikaudella aikaisemmissa mietinnöissään tarkastusviraston finanssipolitiikan valvonnan raporteista. Valiokunta kiinnittää tässä mietinnössään huomiota erityisesti seuraaviin seikkoihin: finanssipolitiikan toteutus päättyvällä vaalikaudella, julkisen talouden vakauttaminen ja tulevan kasvun edellytyksistä huolehtiminen sekä hallituksen työllisyystoimet.

Käsittelen ensin finanssipolitiikan toteutusta päättyvällä vaalikaudella:

Hallituksen tavoitteena on ollut toteuttaa aktiivista ja vastuullista finanssipolitiikkaa, joka mitoitetaan suhdannetilanteen edellyttämällä tavalla. Finanssipolitiikkaa on päättyvällä vaalikaudella hallinnut erityisesti kriiseihin reagointi ja kriisien hoitaminen. Kriisien johdosta suhdannevaihtelut ovat olleet poikkeuksellisen suuria verrattuna aiempiin vaalikausiin, ja tämä on merkittävästi vaikeuttanut finanssipolitiikan mitoittamista suhdanteeseen sopivaksi.

Suomen kansallisesta valtiontalouden kehysäännöstä on poikettu vuonna 2020 alkaneen koronakriisin ja vuonna 2022 käynnistyneen Venäjän hyökkäyssodan johdosta. Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan vakiintuneeseen kehysmenettelyyn tulisi palata ja kehystason korottamiseen kesken vaalikauden tulisi olla nykyistä korkeampi kynnyks. Valiokunta katsoo, että valtiontalouden kehysjärjestelmä on toimiva ja tärkeä finanssipolitiikan väline, mutta sitä tulee kehittää ja vahvistaa tulevalle vaalikaudelle. Valiokunta pitää tässä yhteydessä tärkeänä sitä, että kehysjärjestelmä mahdollistaa reagoimisen poikkeustilanteisiin myös jatkossa.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 172/2022 vp

Asiantuntijoiden mukaan finanssipolitiikan varovainen tiukentaminen jo vuonna 2023 olisi perusteltua. Tätä puoltavat muun muassa työmarkkinoiden pullonkaulat, jotka viittaavat kapasiteetin korkeaan käyttöasteeseen, samoin kuin pysyväksi ongelmaksi muodostuneet pitkän aikavälin kestävyysongelmat. Valiokunta pitää hyvänä hallituksen toimia koronapandemian ja Venäjän hyökkäyssodan aiheuttamien negatiivisten talous- ja työllisyysvaikutusten hillitsemiseksi. Valiokunta katsoo myös, että finanssipolitiikka tulee mitoittaa suhdannetilanteen mukaisesti ja että julkisen talouden monivuotiseen suunnitteluun tulee palata, jotta luodaan edellytykset julkisen talouden vakauttamiselle.

Seuraavaksi puhun julkisen talouden vakauttamisesta ja tulevan kasvun edellytyksistä huolehtimisesta:

Merkittävimmit haasteet tulevalla vaalikaudella liittyvät julkisen talouden vakauttamiseen. Nykyiset arviot pitkän aikavälin kestävyysvajeesta vaihtelevat kolmen ja neljän prosentin välillä suhteessa bruttokansantuotteeseen. Tämä tarkoittaa noin 7–9 miljardin euron sopeutustarvetta. Heikko tuottavuuskehitys muodostaa osaltaan merkittävän haasteen julkisen talouden vakauttamiselle. Asiantuntijoiden mukaan erityisesti osaamispääoman lasku on huolestuttavaa. Tämän taustalla on se, että t&k-investoinnit ovat olleet laskussa ja nuorten koulutusasteen nousu on pysähtynyt. Pitkän aikavälin kasvumahdollisuuksia tulee vahvistaa panostamalla koulutukseen, tukemalla innovaatioiden syntymistä, käyttöönottoa ja leviämistä sekä parantamalla työperäisen ja koulutusperäisen maahanmuuton edellytyksiä. Tällaiset panostukset tukevat myös vihreää siirtymää ja sen edellyttämiä investointeja.

Kuluvan vaalikauden kriisit ovat entisestään hankaloittaneet julkisen talouden kestävyyshaasteeseen vastaamista. Julkisen talouden sopeuttamistarve on suuri ja edellyttää toimenpiteitä usealla vaalikaudella. Kaksi vaalikautta ei valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan välttämättä riitä. Etupainotteisuus ja kunnianhimo sopeuttamistoimissa ovat kuitenkin tarpeen, sillä julkisen talouden vahvistamisen lykkääminen tarkoittaisi, että myöhemmin tarvittaisiin nyt arvioitua mittavampia toimia. Valiokunta katsoo, että julkista taloutta tulee vahvistaa monipuolisesti sekä meno- että tulopäätöksiin, mutta samalla on erittäin tärkeää huolehtia tulevan kasvun edellytyksistä. Valiokunnan mielestä tulee tehdä kunnianhimoisia rakenteellisia uudistuksia, jotka vahvistavat työllisyyttä, talouskasvua ja julkista taloutta. Ilmastonmuutoksen ja luontokadon torjumiseksi myös talouden rakenteita tulee uudistaa.

Kolmantena käsittelen hallituksen työllisyystoimia. Tarkastusvirasto arvioi raportissaan myös hallituksen työllisyystoimien vaikuttavuutta. Tarkastusviraston laskelmat osoittavat, että työllisyystoimien julkista taloutta vahvistavat vaikutukset ovat vaatimattomia ja jäävät kauaksi tavoitteesta. Valiokunnan kuulemat asiantuntijat pitävät viraston havaintoja ja riippumatonta arviota työllisyystoimien kiistellyistä vaikutuksista julkiseen talouteen tärkeinä. Asiantuntijat kiinnittivät kuitenkin huomiota siihen, että työllisyystoimien tavoitteiden saavuttamista on vaikea arvioida, kun toimien vaikutusten on tavoiteltu toteutuvan täysimittaisesti vasta vuosikymmenen loppuun mennessä. Työllisyysasteen kohentuessa työttömien joukkoon jää keskimäärin entistä vaikeammin työllistettäviä henkilöitä, jolloin työllistämistoimien henkilöissä mitatut vaikutukset pienenevät.

Neljäntenä eli lopuksi käsittelen finanssipolitiikan valvontatehtävää ja EU:n finanssipoliittisten sääntöjen uudistamista. EU:n talouspolitiikan koordinaation sääntökehikkoa ollaan parhaillaan uudistamassa. Yhteisymmärrys jäsenmaiden kesken pyritään saavuttamaan ennen vuoden 2024 budjettivalmisteluita. Tässä yhteydessä valiokunnan mielestä on

Pöytäkirjan asiakohta PTK 172/2022 vp

luontevaa käydä keskustelua finanssipolitiikan riippumattoman ulkoisen arvioinnin järjestämisestä Suomessa. Suomi on pieni maa, jossa toimii kaksi hallituksen finanssi- ja talouspolitiikkaa arvioivaa riippumatonta tahoa. Valtiontalouden tarkastusvirastolla on ollut vuodesta 2013 lähtien Euroopan talouspolitiikan koordinaation tiivistymisen myötä lakisääteinen finanssipolitiikan valvontatehtävä. Talouspolitiikan arviointineuvosto puolestaan perustettiin valtioneuvoston asetuksella vuonna 2014 talouspolitiikan tavoitteiden ja keinojen riippumatonta arviointia varten. Näiden tahojen tehtävät ovat päällekkäiset, joten valiokunta on kiinnittänyt huomiota asiantuntijaresurssien tarkoituksenmukaiseen käyttöön Suomen kaltaisessa pienessä maassa jo syksyllä 2021 antamassaan mietinnössä. Asia on noussut jälleen esille nyt käsitellyssä olevan raportin asiantuntijakuulemisissa. Suomessa tulisi pohtia valvontaresurssien yhdistämistä päällekkäisyyksien ehkäisemiseksi. Tämä voisi tuoda mahdollisuuksia myös vaikuttavampaan hallituksen finanssi- ja talouspolitiikan riippumattoman arvioijan käymään julkiseen keskusteluun. Nykyisellään molempien tahojen näkyvyys ja osallistuminen julkiseen keskusteluun ovat vähäisiä. Valiokunta katsoo, että riippumattoman ulkoisen finanssipolitiikan valvontatehtävän tarkoituksenmukaista järjestämistä ja valvontaresurssien yhdistämistä tulee selvittää.

Valiokunnan päätösehdotus on, että eduskunta hyväksyy kannanoton kertomuksen K 25/2022 vp johdosta. Valiokunnan kannanottoehdotus on: ”Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää riippumattoman ulkoisen talous- ja finanssipolitiikan valvonta- ja arviointitehtävän tarkoituksenmukaista järjestämistä sekä resurssien yhdistämisen tarpeellisuutta ja ryhtyy asiassa tarvittaviin toimenpiteisiin.”

Tämä oli siis valiokunnan yksimielinen mietintö. — Kiitos.

Keskustelu päättyi.

Eduskunta hyväksyi valiokunnan ehdotuksen kannanotoksi kertomuksen K 25/2022 vp johdosta. Asian käsittely päättyi.